

Aspecte privind viața culturală a studenților din centrul universitar Timișoara în perioada 1956-1959

ARGUMENTUL STUDIILOR

Urmăresc ca într-un șir de studii referitoare la *Viața culturală a studenților din centrul universitar Timișoara în perioada 1956-1959* să clarific și să evidențiez unele aspecte privind viața studenților din Timișoara între anii 1956-1959, fiind luate în discuție mai multe probleme, precum: *Aspecte generale privind viața studenților, Mișcarea studențească din 30 octombrie 1956, Instituțiile de învățământ superior din Timișoara, Uniunea Tineretului Comunist, Casa de Cultură a Studenților din Timișoara, Asociațiile studențești din Timișoara*, precum și alte teme privind statutul și activitățile studenților din centrul universitar Timișoara.

În cadrul studiului voi lua în discuție unul din evenimentele cele mai importante în ceea ce privește riposta tineretului studențesc din Timișoara față de regimul comunist. Este vorba de *Mișcarea studențească din Timișoara – 30 octombrie 1956*, care, deși nu a avut un real succes, a semnat, totuși, o amenințare clară la adresa conducerii comuniste și a jugului sovietic, dar și o primă solidaritate cu statele Europei, devenite sateliți ai U.R.S.S.: Polonia, Ungaria, care își manifestaseră opoziția împotriva rigurosului control al U.R.S.S.

Se poate afirma că anul 1956 semnifică un reper în studierea vieții studențești timișorene pentru perioada 1956-1959. Citind memoriul redactat de studenți, se poate observa clar că cerințele nu le erau specifice doar lor, ci se adresau conducerii centrale, în numele întregului popor. Una din cerințe era retragerea trupelor sovietice din România. Cu adevărat această mișcare studențească reflectă curajul studenților din instituțiile de învățământ superior din Timișoara, curaj avut și de alți studenți din alte centre universitare din România. Mișcarea studențească din Timișoara a alarmat partidul, că tineretul studios nu este ușor de manipulat, că este, în fapt, un focar de rezistență contra regimului comunist.

Ca urmare a agitațiilor studențești din România, în anul 1957 a fost emisă hotărârea 1003/1957 privind îmbunătățirea compoziției sociale a studenților. Imediat după adoptarea acesteia, au fost organizate o serie de exmatriculări din facultăți. Multe dintre aceste exmatriculări aveau loc în cadrul unor ședințe U.T.M. sau adunări studențești, transformate în adevărate procese publice de demascare.

În principal, exmatriculările i-au vizat pe fiii de preoți, de foști ofițeri, de chiaburi, de condamnați politici, foști deținuți politici. După protestele studenților din toamna anului 1956, s-a trecut și la o restructurare a U.T.M., liderii partidului considerând că organizația nu își făcuse suficient datoria, contribuind la declanșarea crizei. Conducerea U.T.M. a convocat în luna noiembrie adunări cu studenții din toate centrele universitare pentru a fi discutate evenimentele din ultima perioadă. Acest prim capitol se continuă cu o scurtă prezentare a instituțiilor de învățământ superior din Timișoara, participante la evenimentele anului 1956.

Studenții au încercat să elimine jugul sovietic, mizând pe faptul că după obținerea acestui lucru România va deveni o țară economică puternică. În 1958 a avut loc retragerea trupelor sovietice din România, fiind un prim pas în relaxarea relațiilor cu U.R.S.S.

În urma mișcării studențești din 1956 s-au înființat *asociațiile studențești* în mai toate centrele universitare din țară. Asociațiile studențești erau structuri care urmau să înglobeze toți studenții, indiferent dacă erau sau nu membri ai U.T.M. Prin înființarea acestora, P.M.R. urmărea o mai bună gestionare a problemei studențești, iar autoritățile centrale au decis și înființarea unei noi structuri de înrolare a tineretului, Uniunea Asociațiilor Studențești.

Asociațiile studențești erau însărcinate cu educarea tineretului din universități și instituții de învățământ superior în spiritul dragostei pentru adevăr științific, al pasiunii științifice, în spiritul patriotismului socialist și al internaționalismului proletar, al devotamentului față de P.M.R. și față de statul democrat popular român.

Asociațiile studențești au fost înființate în baza Hotărârii Biroului Politic al Comitetului Central al P.M.R. din iunie 1956, ca o măsură de îmbunătățire a muncii politico-educative. În rândul asociațiilor studențești erau organizații profesionale ale studenților, care aveau sarcina de a se ocupa de activitatea cercurilor științifice studențești, de activitatea cultural-artistică și sportivă în rândurile studenților, precum și de a rezolva probleme gospodărești și de asistență socială ale studenților, sub conducerea organelor și organizațiilor de partid și îndrumate nemijlocit de organele și organizațiile U.T.M.

O altă instituție deosebit de importantă în viața studenților timișoreni a fost *Casa de Cultură a Studenților*, înființată în 1957. Casele de cultură studențești, create pe baza Hotărârii Biroului Politic al C.C. al Partidului Muncitoresc Român din 1956, aveau sarcina de a îmbunătăți munca politico-educativă în rândul studenților.

O altă problemă dezbătută pe larg era înrolarea studenților, precum și a întregului tineret în U.T.M., organizație de masă a Partidului Comunist. În genere, întreg sistemul comunist viza cuprinderea tuturor tinerilor și copiilor, de la cele mai fragede vârste, într-un cadru organizat și îndoctrinarea sistematică a acestora, în scopul creării „omului nou”. Scopul suprem era construirea socialismului, iar tineretul nu era altceva decât o nouă forță socială ce trebuia să participe la acest lucru. U.T.C. îi revenea sarcina de a educa tineretul în spiritul învățaturii marxist-leniniste. Această lucrare tratează probleme ale studențimii din centrul universitar Timișoara, dar și activități impuse de conducerea centrală comunistă, făcând din tineretul român un mijloc de propagandă în folosul partidului.

În concluzie, studiile se axează pe evidențierea activităților culturale, științifice și sportive desfășurate în cadrul organizațiilor de înrolare a tinerilor, înființate de Partidul Comunist.

În urma realizării acestei sinteze, în mod cert, nu se poate contesta pregătirea riguroasă a studenților în timpul regimului comunist, pentru perioada 1956-1959. Buna calificare a studenților se datora, în special, laboratoarelor existente, bine dotate; schimburilor de experiențe cu alte state, chiar dacă acestea se făceau în special cu cele din blocul socialist; multitudinii de conferințe, referate și sesiuni științifice, chiar dacă prin acestea se urmărea îndoctrinarea tineretului cu teoria marxist-leninistă; excursiilor organizate atât în țară, cât și în străinătate; intenselor activități culturale și sportive etc. Partea negativă a acestora era că toate se aflau sub un strict control al partidului, fiind îndrumate și supravegheate pas cu pas de acesta. Prin urmare, nu se poate minimaliza influența negativă pe care regimul comunist a avut-o, în ansamblu, asupra unei părți a culturii, nu numai a vieții universitare din România.

Cultura într-un sistem totalitar era redusă la pretențiile regimului, fiind o reflectare a directivelor venite de la autoritatea centrală. Era o copie fidelă a credințelor și idealurilor regimului comunist, fiind îngropate aspectele autentice ale poporului român. Toate acestea reies foarte clar din studierea presei vremii: aproximativ toate articolele subliniau reușita și progresele, de cele mai multe ori mincinoase, ale regimului comunist. Poporul român trăia într-o deziluzie totală, în speranța recâștigării libertății.

Tineretul studențesc a reprezentat un segment important, căruia regimul comunist i-a acordat o atenție deosebită. Se poate spune chiar că tineretul studios stârnea teamă în rândurile conducerii comuniste. Studenții români au dovedit partidului că nu sunt ușor de manipulat, ci, în ciuda învățământului politic intens cu care erau îndoctrinați, tot refuzau să se supună regulilor impuse de sistemul comunist represiv și totalitar. Studenții aveau propriile

convingeri, idealuri și credințe și erau implicați într-o vastă activitate culturală. Se urmărea o pregătire cât mai bună a studenților în timpul desfășurării cursurilor universitare, astfel ca, la finalizarea acestora, studenții să poată fi introduși în domeniile de activitate ale României. Anii '50 au fost încărcăți de evenimente pentru viața studenților din centrul universitar din Timișoara.

Mișcarea studențească din 1956 a evidențiat faptul că încercarea de a transforma tineretul într-un element loial Partidului Comunist a eșuat. Tineretul s-a dovedit a fi un puternic pericol la adresa comunismului din România. Dorința de libertate, de cunoaștere a adevăratei istorii, de dobândire a unei veridice și solide culturi generale și de specialitate a oprit o mare parte a tineretului studios să devină instrumente de manevră ale represiunii și terorii comuniste.

La nivelul întregii României s-a simțit pentru această perioadă o oarecare tensiune. În anii '60, în România s-a creat o stare de liberalizare, ce a fost resimțită de popor. În 1964 foarte mulți dintre studenții exmatriculați în anii anteriori au fost reînmatriculați. În acest an s-a semnat o convenție de nediscriminare a învățământului, la care a aderat și România. Încă din anii 1962-1964 fuseseră reînmatriculați anumiți studenți.

În acești ani conducerea centrală a promulgat mai multe decrete de grațiere, toată această acțiune a fost adoptată într-un context internațional. După 1964 s-a schimbat atitudinea partidului față de U.R.S.S. În 1964 s-a desfășurat la București *Plenara lărgită a C.C. al P.M.R.*, care s-a încheiat la 22 aprilie cu adoptarea *Declarației cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale*, care avea să fie apreciată ca un adevărat act de independență a României.

Anumite interpretări corelează schimbarea rapidă din domeniul politicii externe a Bucureștiului de după 1962-1964 cu retragerea forțelor sovietice din România în 1958. Unele surse române și occidentale pretind că acest lucru s-a petrecut la îndemn sovietic, axat pe ideea de a demonstra că sistemele comuniste pot supraviețui și fără a fi susținute de o prezență militară rusească, ori măcar că acest lucru este posibil într-o țară care aproba pe deplin politicile și principiile sovietice. Alte surse, în special românești, susțin că aceste transformări au fost obținute datorită unor mișcări subtile și negocieri conduse de către liderii de la București, perfect conștienți că acțiunile lor vizau câștigarea unei mai mari autonomii și, pe viitor, a independenței față de Uniunea Sovietică.

Referitor la viața studențească în anii 1956-1959, se poate concluziona că *asociațiile studențești* au avut un rol important în subordonarea tineretului

studentesc. Acestea au avut sarcina directă de a urmări continuu educarea patriotică a studenților, cultivarea dragostei și devotamentului lor față de partid. De asemenea, un rol important în educarea și cultivarea comunistă a tineretului studentesc l-a avut *Casa de Cultură*, în cadrul căreia se urmărea, prin activitățile organizate, în care erau implicați studenții, formarea ideologică marxist-leninistă, dar și înarmarea acestora cu o educație patriotică socialistă.

Erau organizate foarte multe conferințe pe teme politice, ideologice, „de educație morală și estetică”, după cum reiese și din Plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 9-13 iunie 1958. În cadrul acesteia a fost analizată, orientată politic și ideologic, dar și controlată activitatea culturală desfășurată de asociațiile studentești pentru crearea unui tineret care să contribuie la construirea socialismului.

U.T.M. a fost, de asemenea, o organizație de masă, în cadrul căreia a avut loc îndoctrinarea tineretului român cu politicile comuniste. Prin intermediul acestuia s-a realizat o unificare a întregului tineret, fapt ce a dus, aparent, la o posibilitate mai eficientă de control din partea autorităților comuniste.

Viața culturală a studențimii timișorene s-a înscris pe linia generală a regimului comunist, și anume de subjugare a întregii populații, care să fie transformată în unelte de muncă în folosul partidului. Această situație este valabilă pentru toate centrele universitare din România. În perioada 1957-1959, cultura românească era o cultură ce prelua modelul sovietic. Din documentele de arhivă ce au fost folosite ca bibliografie reiese foarte clar că studențimea reprezenta o preocupare deosebită pentru conducerea comunistă, în vederea afirmării rolului primordial al partidului. Se urmărea crearea de viitori activiști P.C.R. din rândul tineretului. Studenții erau supuși unei educații comuniste călăuzite de învățătura marxist-leninistă.

Întreaga lucrare dezbate viața culturală a studențimii timișorene, activitățile în care erau implicați și ceea ce se urmărea prin acestea, și anume: transformarea tineretului român într-un susținător al partidului, un element social fidel regimului comunist, care să contribuie intens la construirea socialismului. Tinerii erau, de la vârste foarte fragede, puși în contact cu învățământul marxist-leninist și îndoctrinați cu ideologia comunistă, în speranța transformării lor în activiști înfocați ai partidului. Înregimentarea studențimii în organizațiile partidului a fost posibilă, deoarece fiecare student își dorea să termine facultatea, existând teama exmatriculării, a pierderii burselor și interzicerii accesului în cantine și cămine. Au existat însă și multe cazuri în care studenții aveau practic la acestea fără nici cea mai mică constrângere.

Viața studenților români, o parte a culturii românești, a fost afectată de regimul comunist, mai ales datorită faptului că acest sistem pune accent pe îndobținerea tineretului cu teoria marxist-leninistă, minimalizând alte laturi și domenii ale culturii.

PARTEA I

După preluarea puterii politice, Partidul Comunist Român s-a concentrat și asupra culturii, unde căuta să implementeze modelul stalinist. Obiectivul central era distrugerea culturii, a elitelor burgheze și restructurarea vechiului sistem de valori. Cultura românească a fost supusă unui proces de transformare socialistă, ce a presupus renunțarea la cultura de model occidental¹. Un rol important în alinierea tineretului român la modelul sovietic l-a avut constituirea la 10 noiembrie 1945 a Federației Mondiale a Tineretului Democrat, 10 noiembrie devenind „Ziua Mondială a Tineretului”². Anul 1948 a fost unul al întreruperii oricăror raporturi cu civilizația occidentală și al orientării întregii vieți politice, culturale, științifice exclusiv spre U.R.S.S. „Scânteia”, ziar de directivă, asemenea Pravdei Sovietice, întărea activitatea în domeniul propagandei marxist-leninismului.

Congresul P.M.R. din 21-23 februarie 1948 a închis accesul la cultura occidentală³. Scopul cultural al P.C.R. a fost construirea „omului nou”, deoarece „Lumina vine de la Răsărit”, după spusele lui Mihail Sadoveanu, 1944. Noul „homo sovieticus” român nu putea fi ființa fără distrugerea și rescrierea valorilor naționale tradiționale și fără o masivă infuzie de idei marxist-leniniste. Difuzarea de carte rusească s-a realizat mai ușor după întemeierea Editurii și Librăriei „Cartea Rusă”. Se încerca popularizarea în România a „realizărilor” culturii și științei sovietice. Un rol important în acest scop îl avea Institutul de limbă rusă „Maxim Gorki”, care pregătea mii de dascăli necesari predării limbii ruse în școli și universități, fondat în 1948. Limba rusă devine din 1948 limbă obligatorie, fiind predată din clasa a IV-a până în anul III de facultate. Ortografia este slavizată. Crearea, în 1948, a Muzeului Româno-Sovietic demonstra vechimea și caracterul prietenesc al relațiilor româno-sovietice. În 1947 a fost înființat Institutul de Studii Româno-Sovietic, care populariza știința sovietică în România.

Întreaga istorie națională este rescrisă, în funcție de transformările care survin în societatea românească. Apare un nou manual *Istoria României* de Mihail Roller, care scoate în evidență rolul slavilor în istoria națională și diminuează rolul romanității. Trecutul țării, ideea națională și conceptul de patriotism capătă noi valențe. Legăturile intelectualilor cu Europa Apuseană sunt întrerupte. Cel mai înalt forum al intelectualilor, „Academia Română”, este desființat în iunie 1948. Oamenii de știință, artă și cultură sunt arestați, cum ar fi: Gheorghe I. Brătianu, Ioan Lupaș, Anton Golopenția, Mircea Vulcănescu (mor în închisori), Ion Petrovici, Constantin C. Giurescu, Nichifor Crainic (sunt eliberați după mai mulți ani). Intelectuali precum Constantin Rădulescu-Motru, Simion Mehedinți, Lucian Blaga sunt marginalizați. Este reorganizat *învățământul* mediu și superior după modelul sovietic. Profesorii care n-au colaborat cu noua putere sunt dați afară și chiar arestați. Este reintrodusă cenzura. Din 1946 cărțile (și autorii lor), care contraveneau intereselor P.C.R., sunt interzise și trecute într-un index ce purta titlul de „Publicații interzise”. Se punea bază pe științele exacte: matematică, fizică, chimie. Există un număr mare de studenți, dar nu exista o competiție reală, astfel nu exista nici calitate⁴.

O preocupare deosebită a P.C.R. era crearea unui tineret loial sistemului impus de ei. Un rol important în subordonarea tineretului studentesc îl aveau *asociațiile studentești*. Acestea aveau sarcina directă de a urmări continuu educarea patriotică a studenților, cultivarea dragostei și devotamentului lor față de partid. De asemenea, un rol important în educarea și cultivarea comunistă a tineretului studentesc îl avea și *Casa de Cultură a Studenților*. *Casa de Cultură a*

¹ Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile, *Raport Final*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 163.

² Vezi „Drapelul Roșu”, Anul XIV, Nr. 4002, 5 noiembrie 1957, p. 2.

³ Marian Petcu, *Cenzura în spațiul cultural românesc*, Editura Comunicare, București, 2005, pp. 77-80.

⁴ Doina Barca, Bogdan Sterpu, *Regimul Comunist în România (decembrie 1947-decembrie 1989)*, Editura Institutul European, Iași, 2003, pp. 39-41.

Studentilor din Timișoara a luat ființă prin *Ordinul Ministerului Învățământului și Culturii nr. 1015/21 iunie 1957*, prima instituție de acest fel a apărut la București în anii '30 ai secolului al XX-lea.

Prin activitățile organizate, destinate studenților, se urmărea formarea ideologică marxist-leninistă, dar și înarmarea acestora cu o educație patriotică socialistă⁵. Regimul comunist se plasează pe linia adoptată de regimurile totalitare prin faptul că acordă o atenție deosebită încadrării politice a tinerilor, și anume cuprinderea tuturor tinerilor și copiilor, de la cele mai fragede vârste, într-un cadru organizat și îndoctrinarea sistematică în scopul formării „omului nou”⁶. Regimul comunist acorda un rol important organizațiilor de masă, dintre acestea amintim Uniunea Tineretului Comunist, formată din tineri. Lenin fixa, la al III-lea Congres al Comsomolului* (octombrie 1920), „sarcinile Uniunilor Tineretului”. Pentru el, principala „sarcină” a tinerilor era învățarea comunismului, prin îmbinarea studiului cu activitățile practice. Se deschidea astfel calea, pe de o parte, spre îndoctrinarea masivă a tinerilor și, pe de alta, spre implicarea acestora, încă din timpul școlii, în activități economice patronate de noul regim. Lenin mai spunea că tinerii sunt datori să-și însușească „morala comunistă”, care este „deplin subordonată intereselor luptei de clasă”, și că trebuie să apere pe cale armată noul regim. Stalin se înscrie pe aceeași linie. Pentru acesta, U.T.C. era cureaua de transmisie prin intermediul căreia partidul educa generația tânără și forma rezerve tinere pentru partid și pentru celelalte organizații de masă⁷.

Tineretul român a fost înregimentat în Uniunea Tineretului Comunist din România, despre care există mai multe date de înființare. În 1921 P.M.R. a format o comisie care să stabilească data înființării U.T.C.-ului, fără a se reuși însă acest lucru. Până la urmă s-a optat pentru data de 19-20 martie 1922, când la București s-a desfășurat *Conferința generală a tineretului socialist*. Această conferință nu a fost decât o tentativă a comuniștilor autohtoni, orientați de Internaționala Tineretului Comunist*. Aceasta urmărea scindarea organizațiilor social-democrate și socialiste pentru a se putea constitui o organizație comunistă unitară⁸. Structura U.T.M. reproducea și dubla structură P.M.R., el însuși o copie a P.C.U.S. U.T.M. se afla sub coordonarea Secției organelor conducătoare de partid, sindicale și de tineret a Comitetului Central al P.M.R., cunoscută ulterior sub numele de Secția Organizatorică. „Organul suprem” al U.T.M. era Congresul și, în cazuri excepționale, Conferința pe țară.

Între congrese, Uniunea era condusă de un Comitet Central (45 de membri în 1949), dar puterea reală era exercitată de un birou executiv (11 membri) și, mai precis, de secretariatul biroului (5 membri), condus de un prim-secretar. Organismele de conducere erau alese de organizațiile U.T.M., însă alegerile erau formale, partidul fixând în prealabil rezultatele. Pe lângă C.C. funcționau secții și comisii, iar în teritoriu conducerea era asigurată de comitete județene. Un număr de instructori făceau inspecții în teritoriu și verificau aplicarea deciziilor. Secțiile au avut o traiectorie variabilă de-a lungul timpului, dar cele mai importante au rămas: Secția Organizatorică (exercita controlul asupra organizațiilor Uniunii și verifica biografia membrilor U.T.M.), Secția de Propagandă și Agitație (care răspândea mesajele în interiorul și în afara organizației, coordonând și sectorul presă), Secția Administrativă sau Gospodărie (care

⁵ *Ibidem*, p. 42.

⁶ Vladimir Tismăneanu, *op. cit.*, p. 176.

*Uniunea Tineretului Comunist sau Comsomolul (Kommunisticeski Soiuz Molodioji) și-a ținut primul congres în octombrie-noiembrie 1918, fiind o organizație comunistă unică a tinerilor, declarată inițial organizație independentă, dar solidară cu Partidul Comunist.

⁷ Vladimir Tismăneanu, *op. cit.*, p. 178.

* Internaționala Tineretului Comunist (KIM) a fost creată de Comintern în noiembrie 1919, la Berlin, pentru a servi ca interfață internațională a regimului bolșevic din Moscova, în efortul de a atrage tineretul din diferite zone ale lumii de partea comunismului.

⁸ Gheorghe Moț, Vasile Ștefănescu, Constantin Mocanu, *Contribuții la istoria organizației marxist-leniniste de tineret din România*, vol. I, București, Editura Tineretului, 1959, p. 79.

gestiona fondurile și patrimoniul organizației), Secția de Pionieri (care coordona organizația elevilor), Secția de Relații Internaționale (care asigura contactul cu Federația Mondială a Tineretului Democrat, Uniunea Internațională a Studenților, Comsomolul și alte organizații de tineret). Pentru instruirea cadrelor, U.T.M. a avut la dispoziție din 1949 o școală centrală purtând numele de „Filimon Sârbu” (cu circa o sută de absolvenți anual) și o întreagă rețea de școli de câteva luni sau secții pe lângă școlile de partid (prin care treceau câteva mii de activiști anual). La acestea se predau cursuri de istoria P.C.U.S., a P.M.R. și de istorie universală, materialism dialectic, economie politică, cultură generală (adică noțiuni de limba română, limba rusă, matematică, fizică, geografie, științe naturale), tehnici de organizare și propagandă. Membrii de rând erau supuși îndoctrinării prin diferite metode – cercuri, lecții, ședințe, „prelucrări” prin care treceau sute de mii de persoane anual etc.

În 1958 Școala „Filimon Sârbu” a fost desființată pe motiv de ineficiență, instruirea tinerelor cadre fiind preluată de Școala „Ștefan Gheorghiu”. În timpul lui Nicolae Ceaușescu a funcționat o Școală Centrală de Cadre a Uniunii⁹.

U.T.C. a fost un pion important în ascensiunea Partidului Comunist spre putere. Prin urmare, au fost constituite mai multe organizații în jurul U.T.C.: Frontul Unic al Tineretului Muncitoresc*, Frontul Național Democrat al Tineretului*, Mișcarea Tineretului Progresist din România*, fără a aduce rezultate deosebite¹⁰. Dintre publicațiile periodice U.T.C. amintesc: „Tânărul muncitor”, „Scânteia Tineretului”, „Tânărul leninist”, „Pionierul”, „Instructorul de pionieri”, „Pogonici”, „Luminița”, „Licurici”, „Cravata roșie”, „Cutezătorii”, „Șoimii patriei”, „Știință și tehnică”, „Viața studentescă”, „Amfiteatru”, „Racheta cutezătorilor” etc¹¹.

Elita comunistă era formată la Școala Superioară de Științe Sociale „Andrei A. Jdanov”, la Institutul „Ștefan Gheorghiu” și la universitățile serale de marxism-leninism din București, Iași, Cluj, Târgu Mureș. De la mijlocul anilor '50, „foștii” intelectuali sunt readuși în institute de cercetare ale Academiei¹².

Toamna anului 1956 a marcat o perioadă de criză în întreg sistemul politic socialist din estul Europei. Există o stare generală de nemulțumire în toate țările socialiste¹³. Regimul comunist din România s-a confruntat în toamna anului 1956 cu așa-zisa „problemă studentescă”. Tineretul, considerat ca fiind crescut și educat de partid, a demonstrat că reprezintă un element periculos la adresa Partidului Comunist. Mișcările studentești din centrele universitare din România au fost influențate de revolta din Polonia și mai ales de revoluția ungară din octombrie 1956¹⁴, dar s-au declanșat mai ales pe fondul existenței unor condiții precare în viața studenților români: burse ce nu acopereau necesitățile studenților, căminele și cantinele studentești erau într-o stare deplorabilă, număr mic de locuri de cămin, program școlar încărcat¹⁵. Mișcările studentești din Timișoara, Cluj, București, deși au fost înfrânte, au reușit să creeze panică în rândul autorităților. Trebuie subliniat că cererile studenților nu erau strict studentești, ci și cerințe adresate pentru întreaga societate

⁹ Vladimir Tismăneanu, *op. cit.*, pp. 183-184.

* Este constituit în septembrie 1944 din tineri comuniști și social-democrați, după modelul Frontului Unic Muncitoresc.

* Este constituit după modelul Frontului Național Democrat, în octombrie 1944.

* Formată în ianuarie 1945 din comuniști și social-democrați, dar și din tineri ai Frontului Plugarilor și din alte grupări ce gravitau în jurul P.C.R.

¹⁰ *Ibidem*, *op. cit.*, pp. 180-181.

¹¹ *Ibidem*, p. 184.

¹² Doina Barca, Bogdan Sterpu, *op. cit.*, p. 42.

¹³ Ioana Boca, 1956 – *Un an de ruptură*, Editura Fundația Academia Civică, București, 2001, p. 407.

¹⁴ Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*, Editura Fundația Academia Civică, București, 1997, p. 107.

¹⁵ Ioana Boca, *op. cit.*, pp. 135-136.

românească¹⁶. Și în centrele universitare Brașov, Iași, Târgu Mureș etc. a existat o stare de neliniște și de încordare¹⁷. Mișcările studențești din România au demonstrat autorităților slaba aderență a regimului în rândul tineretului universitar¹⁸.

În ședința Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 13 noiembrie 1956, unul din punctele luate în discuție a fost întărirea conducerii Ministerului Învățământului, considerat un vinovat al crizei studențești. Principala preocupare se axa pe eliminarea „elementelor dușmănoase” din toate structurile universitare¹⁹. Comuniștii au făcut din studenți o adevărată problemă, deoarece au organizat manifestații anticomuniste²⁰.

De la mijlocul anilor '50, P.M.R. și-a pus serios problema mobilizării și disciplinării mediului studențesc. Responsabilii din P.M.R. și U.T.M. erau nemulțumiți din cauza apatiei și apolitismului studenților, iar, așa cum se știe, în timpul comunismului neutralitatea ideologică și escapismul reprezentau un păcat. Așa a apărut, în vara anului 1956, ideea formării asociațiilor studențești, care, printr-un cadru mai relaxat și adaptat, aveau menirea de a-i atrage pe studenți de partea regimului comunist. Președinte al Comitetului de organizare a asociațiilor studențești a fost desemnat Ion Iliescu, un tânăr activist în vârstă de 26 de ani, care a avut o carieră spectaculoasă în organizațiile de tineret comuniste. În 1957 acesta va deveni președintele Uniunii Asociațiilor Studențești din România. Ideea constituirii asociațiilor studențești nu a întrunit consensul membrilor Biroului C.C. al U.T.C., unii temându-se că asociațiile vor fi deturnate și vor scăpa controlului partidului, lucru care, de altfel, s-a și întâmplat²¹. Studenții erau o prioritate pentru regimul totalitar comunist la acea vreme. Erau mediatizate toate activitățile desfășurate de organizațiile internaționale și naționale ale studenților. De exemplu, la 17 noiembrie 1957 s-a sărbătorit „Ziua internațională a studenților”, erau 11 ani de la crearea Uniunii Internaționale a Studenților²².

În perioada următoare, U.T.M. a decis să ia măsuri, în mai multe ședințe supravegheate de Nicolae Ceaușescu, care era pe atunci membru în Biroul Politic și responsabil cu Secția Organizatorică a P.M.R., deci răspundea de organizațiile de tineret. Ceaușescu a cerut să fie exmatriculați, dacă este nevoie, toți studenții dintr-o facultate și să fie trimiși „la sapă”, să fie scăzută ponderea utemiștilor din rândul studenților de la 80% la 25% și ca 80% dintre studenți să fie de origine muncitorească. El a dat tonul campaniei de exmatriculări, iar într-un discurs ținut la București, în 15 noiembrie 1956, a recomandat eliminarea urgentă din facultăți a tuturor foștilor deținuți politici, dar și a oricărui student care avea o atitudine critică față de regim, pentru a fi un exemplu pentru toți ceilalți studenți²³. Mulți studenți au fost eliminați din cauza originii „nesănătoase”, unii au reușit să-și reia studiile după un deceniu²⁴.

Primul secretar al U.T.M., Virgil Trofin, a lansat mai multe critici împotriva studenților și a dat dispoziție ca ședințele U.T.M. și ale asociațiilor studențești să fie supravegheate de muncitori. Trofin a înțeles că totul a pornit de la raportul lui Hrușciiov, dar, în opinia sa, nu se putea spune că „este o rușine epoca stalinismului”, pentru că aceasta a fost „cea mai glorioasă epocă din istorie, pur și simplu”. La rândul său, spre sfârșitul anilor '50, Ion Iliescu, liderul studenților comuniști, s-a arătat revoltat de atitudinea „de împăciuitorism cras în rândul studenților”, i-a acuzat pe profesori că „nu știu să înarmeze studenții cu teoria marxist-leninistă pentru a lua poziție față de încercările dușmanilor”, a dat asigurări că „s-au luat măsuri

¹⁶ *Ibidem*, p. 140.

¹⁷ *Ibidem*, p. 143.

¹⁸ *Ibidem*, p. 171.

¹⁹ *Ibidem*, pp. 174-175.

²⁰ Vladimir Tismăneanu, *op. cit.*, p. 188.

²¹ *Ibidem*, p. 190.

²² *Ziua internațională a studenților*, în „Drapelul Roșu”, Nr. 4013, Anul XIV, 17 noiembrie 1957, p. 1.

²³ *Ibidem*, pp. 190-191.

²⁴ *Ibidem*, p. 307.

împotriva elementelor care s-au dovedit a fi dușmănoase” și că s-a implicat personal în exmatriculări. În timpul protestelor studențești din 1956, activiștii U.T.M. au fost instruiți să prevină, să descurajeze, să denunțe, să demaște și să combată „manifestările dușmănoase” și au fost mobilizați, alături de activiștii de partid și de muncitori, pentru a supraveghea adunările studențești, pentru a înăbuși manifestările de protest, pentru a păzi obiectivele strategice și pentru a ocupa prin diferite ședințe și manifestări timpul liber al tinerilor.

În București au fost formate grupuri de tineri muncitori utemiști care i-au luat la bătaie pe „bandiți”, adică pe studenții protestatari, iar la Cluj, în 1957, activiștii utemiști au participat la reținerea unor tineri protestatari. După 1956 au fost reținuți, în total, câteva mii de studenți, iar câteva zeci au fost condamnați. Au fost organizate nenumărate ședințe de demascare și prelucrare, conduse de liderii și activiștii din P.M.R. și U.T.M. Zeci de organizații U.T.M. din toată țara au fost dizolvate. Pentru scurt timp, a fost stopată formarea asociațiilor studențești în zonele cu probleme și tot acolo a fost interzisă vremelnic primirea de studenți și elevi în U.T.M. S-au produs excluderi masive – conform statisticilor lunare, 300-500 de excluderi pe lună la nivel național în 1957 și între 600-1500 pe lună în 1958. Numărul total al membrilor U.T.M. a cunoscut variații importante, fiind pentru prima oară după 1948 când U.T.M. cunoștea un regres numeric. Astfel, dacă în ianuarie 1956 U.T.M. avea 1.498.381 de membri, în ianuarie 1957 ajunge la cifra de 1.165.170, crește din nou până în octombrie 1957 la 1.373.562, ca să scadă încă o dată la 1.271.827 până în februarie 1958. Tot atunci se înregistrează o schimbare spectaculoasă a „compoziției sociale”, care era controlată prin procedurile de primire și excludere din organizație²⁵.

În 1957 a fost emisă hotărârea 1003/1957 „pentru îmbunătățirea compoziției sociale a studenților”. Pe baza acestei hotărâri s-a început o nouă campanie de exmatriculări din facultăți. Multe dintre aceste exmatriculări aveau loc în cadrul unor ședințe U.T.M. sau adunări studențești, transformate în adevărate procese publice de demascare. Fii de preoți, de foști ofițeri, de chiaburi, de condamnați politici, tineri „mistici”, „cosmopoliți”, „împăciunitoriști”, foști deținuți politici, toți au fost vizați de noua hotărâre²⁶.

La baza vieții culturale a studenților între 1957-1959 a stat reforma învățământului din 3 august 1948, adoptată prin decretul nr. 175. Aceasta avea ca obiective: formarea și educarea tinerilor în spiritul comunist, un control strict asupra școlilor elementare, medii și superioare, suprimarea autonomiei universitare, asigurarea cadrelor pentru planul de industrializare, prin extinderea învățământului tehnic mediu și superior²⁷. Această reformă a netezit politizarea integrală a învățământului, introducându-se discriminarea socială la admitere în învățământul mediu și superior. Comuniștii considerau învățământul un instrument-cadru de formare a elementelor necesare construirii socialismului.

(*Va urma*)

Cristina TUDOR

²⁵ *Ibidem*, pp. 191-192.

²⁶ Adina Berciu-Drăghicescu, Ovidiu Bozgan, *O istorie a Universității București, 1864-2004*, Editura Universității din București, 2004, pp. 296-304.

²⁷ *Ibidem*, pp. 290-291.